

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Вінницький навчально-науковий інститут економіки

ЗАТВЕРДЖУЮ:
Директор ВННІЕ ЗУНУ
_____ Борис ПОГРІЩУК
“ ___ ” _____ 2023 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ:
В.о. проректора з науково-педагогічної роботи ЗУНУ
_____ Віктор ОСТРОВЕРХОВ
“ ___ ” _____ 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА

з дисципліни

«ІСТОРІЯ ТА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ»

Ступінь вищої освіти – бакалавр

Галузь знань: **05 «Соціальні та поведінкові науки»**

Спеціальність: **051 «Економіка»**

Освітньо-професійна програма: **«Економіка»**

Кафедра правознавства і гуманітарних дисциплін

Форма навчання	Курс	Семестр	Лекції	Практичні	ІРС	Тренінг, КПЗ	СРС	Разом	Залік	Іспит
денна	1	1	32	14	3	6	65	120	-	1
заочна	1	1	8	4	–	–	108	120	-	1

Вінниця – ВННІЕ ЗУНУ – 2023

Робоча програма складена на основі освітньо-професійної програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю
051 «Економіка» галузі знань
05 «Економіка» Затвердженої Вченою радою ЗУНУ
протокол №10 від 23.06.2023 року

Робочу програму склала викладач кафедри правознавства і гуманітарних дисциплін, Лілія ГОРОДИНСЬКА.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри правознавства і гуманітарних дисциплін, протокол № 1 від 28.08.2023 року

Завідувач кафедри
д.ю.н., професор

Ірина СВІТЛАК

Розглянуто та схвалено групою забезпечення спеціальності
051 «Економіка» протокол № 1 від 30.08.2023 року.

Голова групи
забезпечення спеціальності

д.е.н. професор

Віктор КОЗЮК

СТРУКТУРА РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ІСТОРІЯ ТА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ»

1.Опис дисципліни «Історія та культура України»

Дисципліна «Історія та культура України »	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, СВО	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ЕСНС - 4	Галузь знань: 05 «Соціальні та поведінкові науки»	Статус дисципліни Обов'язкова загальної підготовки Мова навчання - українська
Кількість залікових модулів 4	Спеціальність: 051 «Економіка»	Рік підготовки: Денна – 1 Заочна – 1 Семестр: Денна – 1 Заочна – 1
Кількість змістових модулів 2	Освітньо-професійна програма «Економіка»	Лекції Денна – 32 год. Заочна – 8 год. Практичні заняття Денна – 14 год. Заочна – 4 год.
Загальна кількість годин денна-120 заочна-120	Ступінь вищої освіти: Бакалавр	Самостійна робота Денна – 65 год. Заочна – 108 год. Тренінг, КПІЗ Денна 6 год. Індивідуальна робота: Денна 3 год.
Тижневих годин – 8 Аудиторних - 3		Вид підсумкового контролю іспит

2. Мета та завдання дисципліни «Історія та культура України»

2.1. Мета вивчення дисципліни

Метою вивчення дисципліни «Історія та культура України» полягає у створенні умов для свідомої орієнтації молодого людини у сучасному світі, суспільстві, формування у неї відповідної активної соціальної та громадської позицій, підвищенні рівня духовної культури, культури спілкування і діяльності для сприяння їх соціалізації, активному включенню в соціально-політичне та економічне життя суспільства, підготовці до майбутньої професійної діяльності.

2.2. Завдання вивчення дисципліни

- формування історичних знань, розвиток історичного мислення, яке передбачає загальне розуміння історичного процесу в його різноманітності й суперечності, застосування історичних знань і набутих умінь;

- виховання у студентів особистісних рис громадянина України, загальнолюдських духовних ціннісних орієнтацій, сприйняття ідей гуманізму та демократизму, патріотизму та взаєморозуміння між народами на основі усвідомлення досвіду історії.

- підготовка до свідомої активної участі в суспільному житті Української держави, усвідомлення її ролі та місця в Європі і світі формування співвідповідальності за долю України, Європи та світу. Показати роль і місце даної навчальної дисципліни у формуванні майбутнього фахівця за відповідним напрямком підготовки, її значення у формуванні цілісної системи знань фахівця.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати:

основні періоди історії України; особливості кожного з історичних періодів, їхні спільні та відмінні риси, а також значення з точки зору українського державо- та націотворення.

вміти:

аналізувати історію України як історію окремого народу та його держави, так і в контексті загальноєвропейської та світової історії; здійснювати періодизацію української історії та компаративний аналіз різних епох; екстраполювати окремі історичні події на сучасний історико-політичний процес; прогнозувати можливі варіанти майбутнього суспільно-політичного розвитку України.

2.3. Найменування та компетентностей, формування котрих забезпечує вивчення дисципліни

- Здатність вчитися та оволодівати сучасними знаннями.

- Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства,

усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства

та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

2.4. Передумови для вивчення дисципліни: Для засвоєння змісту дисципліни необхідними є знання, здобуті з «Історії України» (шкільний курс).

2.5 Результати навчання:

Використовувати базові знання з історичних, культурних, політичних, соціальних, економічних засад розвитку суспільства.

3. Програма навчальної дисципліни «Історія та культура України»

Змістовий модуль 1. Від початків Української державності до її занепаду.

Витоки культури українського народу (первісна доба – XVIII ст.)

Тема 1. Формування державотворчих та культурних традицій на території України (від первісної доби до VIII століття).

Предмет курсу «Історія та культура України», його сутність і завдання. «Історія України та української культури» як наука та навчальний предмет. Джерела та історіографія. Періодизація курсу. Україна – одна з колисок світової цивілізації, її невіддільна складова. Головні етапи генезу українського етносу. Українці – автохтонне (корінне) населення праукраїнських земель. Становлення і розвиток людського суспільства. Первісні поселення на території України. Давні форми релігійних вірувань. Хліборобські племена Трипільської культури, їх суспільний устрій, заняття, релігійний культ. Трипільська спадщина в історії українського народу. Перші держави на українських землях. Кіммерійці, скіфи, сармати, їх розселення, суспільний устрій, господарство, воєнні походи. Античні міста-держави Північного Причорномор'я. Походження слов'ян та їх розселення на території України. Етногенез слов'янства, його поділ на групи. Антський племінний союз. Східнослов'янські племена і державно-племінні утворення VII– VIII ст. Заснування і розвиток Києва. Звичаї, вірування, побут східних слов'ян. Дохристиянські вірування та міфологічні уявлення слов'ян. Пантеон слов'янських богів. Збруцький ідол.

Тема 2. Давньоукраїнська держава Русь, її політичний, соціально-економічний і культурний розвиток (IX – перша половина XIII ст.).

Становлення централізованої держави на чолі з Києвом. Теорії походження Русі, її формування. Генеза понять «Русь», «Руська земля», «Київська Русь», «Україна». Варяги і норманська теорія. Внутрішня і зовнішня політика князів Олега й Ігоря. Княгиня Ольга та її реформи. Посилення військової могутності Русі за князя Святослава. Економічне, політичне і культурне піднесення Русі за князювання Володимира Великого та Ярослава Мудрого. Хрещення Русі, його історичне

значення та вплив на розвиток культури. Кирило-мефодіївська традиція київського християнства. Політика династичних шлюбів. Державний лад. Політичні ідеї мислителів Київської Русі. Ослаблення влади київських князів. Причини, передумови, наслідки та особливості політичної роздробленості Київської держави. Зміна форми державного устрою. Виникнення нових політичних центрів. Перетворення в етнічній сфері. Монголо-татарська навала на українські землі. Культура Русі-України княжої доби (IX – перша половина XIV ст.). Християнські засади культури. Церкви й монастирі як осередки духовного життя. Розвиток писемності, шкільної освіти. Перекладна література. Оригінальна література. Літописання. Традиції давньоруського письменства. Сакральна архітектура та живопис. Софія Київська. Київська школа іконопису. Культ Богородиці в іконописі.

Тема 3. Галицько-Волинське королівство (XIII – перша половина XIV ст.).

Об'єднання українських земель у складі Галицько-Волинського князівства. Галицька земля, причини її економічного, політичного і культурного піднесення. Внутрішня і зовнішня політика Ростиславичів. Утворення Галицько-Волинського князівства. Соціальні відносини та політичне становище. Занепад княжої влади у першій третині XIII ст. Роль Данила Галицького у зміцненні української держави. Боротьба проти Золотої Орди. Галицько-Волинська держава наприкінці XIII – першій половині XIV ст. Князювання на Волині Василька Романовича та його сина Володимира. Правління Лева, Шварна і Мстислава Даниловичів. Король Русі та князь Володимирії Юрій I. Утворення Галицької митрополії. Князювання Андрія і Лева Юрійовичів. Припинення династії Романовичів. Правління Юрія II Болеслава та Любарта-Дмитра. Загарбання українських земель Польщею, Угорщиною, Литвою, Молдавським князівством. Витоки та особливості культури ГалицькоВолинського князівства. Освіта та писемність. Усна народна творчість. ГалицькоВолинський літопис. Містобудування. Галицька архітектурна школа. Іконопис Галичини й Волині.

Тема 4. Україна в литовсько-польському контексті: від згасання державності до вільної козацької республіки Запорізька Січ (друга половина XIV – середина XVII ст.).

Литовсько-Руська держава. Характер литовської експансії. Утвердження Литви на українських землях. Формування, устрій та суспільно-політичні відносини Литовсько-Руської держави. Кревська унія, її причини і наслідки. Боротьба за збереження автономії українських земель у складі Великого князівства Литовського у XV ст. Польська експансія на українські землі в другій половині XIV – середині XVII ст. Політика Польщі на західноукраїнських землях. Люблінська унія, її суть і наслідки. Україна в складі Речі Посполитої, її адміністративно-територіальний устрій. Кріпацтво. Боротьба українського народу проти польськошляхетської експансії. Національний та релігійний рух в Україні. Братства та захист ними прав українського населення. Навчальні заклади. Книгодрукування. Берестейська церковна унія, її причини і наслідки. Греко-католицька церква у першій половині XVII ст. Місце української православної церкви в політичному житті України. Сутність, причини і передумови зародження українського козацтва. Реєстрове козацтво. Запорізька Січ, її адміністративно-політичний устрій, заняття, звичаї,

зовнішня політика. Козацтво як явище української культури. Вплив козацтва на ментальність українського народу. Боротьба з турецько-татарською експансією. Сухопутні і морські походи запорожців. П. Конашевич-Сагайдачний, його політична, військова та просвітницька діяльність. Козацько-селянські повстання кінця XVI – першої половини XVII ст., їх причини і наслідки. Ординація Війська Запорізького реєстрового. Культура України середини XIV – першої половини XVII ст. Освіта і наука. Острозький та Києво-Могилянській колегіуми. Братські школи. Перші друкарні. І. Федорович (Федоров). Література. Музика. Різьбярство і скульптура. Монументальне фрескове мистецтво. Живопис. Вплив європейського Відродження на розвиток української культури.

Тема 5. Українські національно-визвольні змагання під проводом гетьмана Богдана Хмельницького (1648–1657 рр.).

Причини, передумови та характер національно-визвольних змагань українців. Б. Хмельницький. Перші перемоги. Битви під Жовтими Водами, Корсунем, Пилявцями. Похід на західноукраїнські землі. Ліквідація польсько-шляхетського режиму в Україні. Українсько-польське перемир'я та його причини. Зміни в соціально-економічних відносинах. Становлення державної ідеї, її основні принципи. Воєнні дії між Україною та Польщею в 1649–1653 рр. Збаразько - зборівська кампанія. Відновлення державності України. Адміністративно-територіальний устрій та органи влади Української держави. Збройні сили. Дипломатична діяльність. Похід на Молдавію. Битва під Берестечком. Білоцерківська угода і обмеження влади гетьмана. Битва під Батогом. Жванецька кампанія. Українсько-московський договір та його реалізація в 1654–1657 рр. Переяславська Рада та ставлення до неї різних суспільних верств і церкви в Україні. Березневі статті 1654 р., їх суть та наслідки. Вхідження України під протекторат Московської держави. Відновлення війни з Польщею. Визвольний похід на західноукраїнські землі та його невдача. Віленське перемир'я. Загострення відносин з Москвою. Створення нової антипольської коаліції, її початкові успіхи та крах. Місце України в міжнародних відносинах Європи часів Б. Хмельницького. Тема 6. Українська держава на завершальному етапі національної революції (1657–1686 рр.). Загострення кризи української державності у 1657–1663 рр. Скасування принципу спадковості гетьманства. Основні напрямки державної політики гетьмана І. Виговського. Переяславські статті гетьмана Ю. Хмельницького і обмеження Української державності. Московсько-польська війна. Чуднівський договір. Розчленування України на Лівобережну та Правобережну. Україна у політичних планах Московії, Польщі, Туреччини. Боротьба старшинських угруповань за владу. Руїна Правобережжя та її причини. Гетьман П. Тетеря. Чорна рада. Московські статті гетьмана І. Брюховецького. Посилення впливів Московії на українську державну політику. Андрусівське перемир'я – змова Московської держави з Польщею про поділ України. Боротьба гетьмана П. Дорошенка за незалежність і територіальну цілісність Української держави. Гетьмани Д. Многогрішний, П. Суховій, М. Ханенко. Острозька угода. Зближення з Туреччиною. Бучацька угода та її наслідки. «Князь Сарматії та України, володар Війська Запорізького» Ю. Хмельницький. Бахчисарайське перемир'я. «Вічний мир» і закріплення поділу

України. Занепад державності у Правобережній Україні і її перехід під владу Речі Посполитої.

Тема 7. Україна в умовах підмосковської автономної державності та польського наступу (остання третина XVII – друга половина XVIII ст.).

Становлення Гетьманщини. Гетьманство Д. Многогрішного. Глухівські статті. Захист державних інтересів України. Обрання гетьманом І. Самойловича. Конотопські статті. «Великий згін». Кримський похід 1687 р. Коломацькі статті. Гетьман І. Мазепа, його соціальна та культурно-просвітницька діяльність. Північна війна та Україна. Гетьман у вигнанні П. Орлик, його «Конституція» та державницька діяльність. Посилення наступу російського царизму на автономний устрій України, його остаточна ліквідація. Обрання гетьманом І. Скоропадського. Решетилівські статті. Утворення Малоросійської колегії. Наказний гетьман П. Полуботок. Боротьба старшини за відновлення гетьманства. Зміцнення української державності за гетьманування Д. Апостола. «Рішительні пункти». Впровадження «Правління Гетьманського Уряду». Тимчасове відновлення гетьманського правління. Гетьман К. Розумовський. Остаточна ліквідація Катериною II гетьманства і відновлення Малоросійської колегії. Зруйнування Запорізької Січі, його причини і наслідки для українського народу. Скасування російським урядом рештків автономних прав Гетьманщини. Запровадження кріпацтва.

Тема 8. Нобілітет та етикетна українська культура XVI-XVIII ст.

Зародження і початок формування традицій світської етикетної культури на українських землях. Культурні взаємини з Кримським ханством і Османською імперією у світлі початку розвитку етикету на територіях сучасної України. Військово-дипломатичний етикет Гетьманщини. Побутово-сімейні культурні практики козацького старшинського середовища. Поширення французьких впливів на розвиток етикету світських заходів на теренах сучасної України у ранньомодерну добу. Зв'язок укладу життя нобілітету українських земель з австро-німецькою етикетною культурою.

Суспільно-політичне становище Слобідської, Південної, Правобережної та Західної України. Культура України у другій половині XVII – XVIII ст. Освіта. Києво-Могилянська академія. Література. Козацькі літописи. Г. Сковорода. Книгодрукування. Музика і театр. Архітектура та образотворче мистецтво. «Козацьке бароко». Бароко на західноукраїнських землях.

Змістовий модуль 2. Україна від імперського поневолення до відновлення національної державності та культурного будівництва (кінець XVIII – перша третина XXI ст.).

Тема 9. Суспільно-політичне та національно-культурне становище українців під владою Російської імперії наприкінці XVIII – на початку XX ст.

Підросійська Україна наприкінці XVIII – першій половині XIX ст.: суспільнополітичне та економічне становище. Поділи Речі Посполитої та розчленування українських земель між Росією й Австрією. Адміністративно-територіальний устрій. Політичний та національний гніт українського народу. Загострення соціальних суперечностей. Антикріпосницька боротьба в Україні.

Початки національного відродження. Роль української інтелігенції в зростанні національної свідомості в Наддніпрянській Україні. Герольдія. «Історія Русів». Масонство. Поширення декабристського руху в Україні. Утворення Кирило-Мефодіївського товариства, його програмні ідеї та діяльність. Т. Шевченко в національно-визвольному русі. Україна в умовах російських реформ другої половини ХІХ ст. Скасування кріпосного права в Наддніпрянській Україні. Український національний рух у 1860–1890-ті роки. Перший український часопис «Основа».

Виникнення громад та їхня культурно-освітня діяльність в другій половині ХІХ ст. Валуєвський циркуляр. «Старогромадівці». Південно-Західний відділ Російського географічного товариства. Репресії проти українства. Емський указ. Українська політична еміграція. М. Драгоманов. Радикалізація українського руху. Марксистські гуртки та їх ставлення до «українського питання». «Братство тарасівців», його роль у розвитку українського національного визвольного руху. Зростання організованості українського руху в Наддніпрянщині на початку ХХ ст. Економічний розвиток і суспільно-політичний рух в Україні на початку ХХ ст. Політизація національного життя. Українська загальна організація. Виникнення, програми і політична діяльність українських політичних партій. Україна в демократичній революції 1905–1907 рр. Столипінська аграрна реформа та її вплив на Україну. Піднесення українського руху. Створення «Просвіт», українських клубів, народних університетів. Політична реакція в Україні після революції. Товариство українських поступовців.

Тема 10. Національний та культурно-освітній рух на західноукраїнських землях у складі Австро-Угорщини (кінець ХVІІІ – початок ХХ ст.).

Розвиток західноукраїнських земель наприкінці ХVІІІ – першій половині ХІХ ст. Захоплення Західної України Австрією. Адміністративно-територіальний устрій та регіональний поділ українських земель у складі Австрійської імперії. Політика «освіченого абсолютизму». Аграрна, церковна та освітня реформи. Форми антикріпосницької боротьби. Початок українського національного відродження на західноукраїнських землях. Перше покоління будителів. Формування української інтелігенції. «Руська трійця». Суспільна діяльність М. Шашкевича, І. Вагилевича, Я. Головацького. Альманах «Русалка Дністровая». Революція 1848–1849 рр. та її вплив на розвиток краю. Скасування панщини, його особливості й наслідки. Головна Руська Рада. Перша українська газета «Зоря Галицька». «Руський собор». Національні гвардії. Західні українці на з'їзді слов'янських народів у Празі. Собор руських учених. «Галицько-руська матиця». Революційні події в Закарпатті та Північній Буковині. Перетворення Західної України на «П'ємонт» національного відродження (друга половина ХІХ ст.). Причини та початок трудової еміграції українців у другій половині ХІХ ст. Москвофіли і народовці. Культурно-освітнє товариство «Просвіта». Видавнича діяльність. Наукове товариство ім. Шевченка. Народна рада. Взаємовідносини Галичини з Наддніпрянською Україною. «Радикальна політика». І. Франко. Руськоукраїнська радикальна партія – перша політична партія в Україні. Національнодемократична і соціал-демократична партії, їх програми та діяльність на західноукраїнських землях. Радикалізація національної

боротьби на західноукраїнських землях на початку ХХ ст. Обмеження політичних прав українців. Національна дискримінація. Наростання українського спротиву. Справа польського графа А. Потоцького. Змагання за український університет і національну школу. Вбивство А. Коцка. Поява українських організацій «Сокіл», «Січ», «Пласт», «Січові Стрільці». Українська культура ХІХ ст. Освіта і наука. Праці з історії України. Література. Народження і поширення національного гімну «Ще не вмерла Україна». Театр. Музично-пісенна творчість. Образотворче мистецтво. Будівництво й архітектура.

Тема 11. Українські національно-визвольні змагання 1914–1921 рр.

Україна в Першій світовій війні. Українські землі в планах воюючих держав. Політичне становище в Галичині, Закарпатті та Буковині. Головна українська рада. Вплив війни на Україну. Становище в підросійській Україні. Національно-визвольний рух в умовах війни. Створення легіону Українських січових стрільців. Громадсько-освітні та мистецькі структури УСС, їх національно-освідомлююча, просвітня та культурницька діяльність. Центральна Рада: становлення національної державності. Лютнева демократична революція 1917 р. Політичні партії в Україні. Утворення Української Центральної Ради, її партійний склад і політична програма. М. Грушевський. Універсали ЦР Проголошення в Харкові радянської влади. Війна більшовицької Росії проти УНР. Бій під Крутами. Брестський мирний договір, його причини і наслідки. Прийняття Конституції УНР. Українська Держава гетьмана П. Скоропадського. Державний переворот 29 квітня 1918 р. Внутрішня політика, зовнішньополітичний курс, національно-культурна діяльність гетьманського уряду. Прорахунки Гетьманату. Політика німецької окупаційної влади в Україні. Український повстанський рух. Утворення Директорії, її склад, соціальна база. В. Винниченко. Національно-визвольна боротьба на західноукраїнських землях. Діяльність ЦВК. Українська конституанта. Д. Вітовський. Листопадовий зрив. Утворення ЗУНР, її органи влади, внутрішня і зовнішня політика. К. Левицький, Є. Петрушевич. Взаємовідносини між УНР і ЗУНР. Збройна боротьба проти польської агресії. Створення УГА. Місія Антанти. Армія генерала Ю. Галлера. Чортківська офензива. Окупація Східної Галичини польськими військами, її причини і наслідки. Національно-визвольна боротьба у

Північній Буковині та Закарпатті, захоплення їх іноземними державами. Встановлення влади Директорії: відродження та занепад. Зовнішня та внутрішня політика. Відновлення УНР. Трудовий Конгрес України. Акт злуки УНР і ЗУНР та його значення. Інтервенція Антанти на півдні України. Друга війна більшовицької Росії проти УНР. С. Петлюра. Відновлення Радянської влади в Україні. Отаманщина. Н. Махно. Спільний похід армії УНР і УГА на Київ. Боротьба з денікінцями. Третя війна більшовицької Росії проти України. Перший Зимовий похід. Варшавська угода. Польсько-український наступ на більшовиків та його невдача. Другий Зимовий похід. Ризький мирний договір. Втрата української державності: причини і наслідки. Культура України початку ХХ ст. Освіта. Наука. Література. Преса та видавництво. Театр. Музично-пісенна творчість. Образотворче мистецтво. Архітектура. Український мистецький авангард.

Тема 12. Радянська державність та культура України в контексті тоталітарної системи СРСР (1921–1939 рр.).

Українські землі в умовах насадження комуністичного режиму та втягнення до складу СРСР. Встановлення комуністичної системи в Україні, її сутність. Політика «воєнного комунізму». Причини та масштаби голоду 1921–1923 рр.

Перехід до нової економічної політики. Створення СРСР і ліквідація суверенітету України. Утвердження однопартійності. Національна політика більшовиків в Україні. Політика коренізації, її причини та особливості. Дерусифікація політичного і громадського життя. Націонал-комунізм. Політичні погляди М. Скрипника, О. Шумського, М. Хвильового. Зростання впливу національної ідеї. Згорання українізації, її причини і наслідки. Посилення російських впливів. Трагедія соціалістичної модернізації. Зміцнення командно-адміністративної системи і режиму особистої влади І. Сталіна. Заміна економічних методів управління господарством системою жорсткої централізації. Індустріалізація. Перші п'ятирічні плани. Криза хлібозаготівель 1927–1928 рр. Сталінський план суцільної колективізації та його реалізація в Україні. Масові репресії проти селян. Розкуркулення. Селянські збройні повстання. Економічні, соціальні, культурні втрати в українському селі в ході колективізації. Голодомор 1932–1933 рр. «Закон про п'ять колосків». Розгортання масових репресій в Україні. Застосування фізичного і психологічного терору. Політичні процеси 20–30-х років в Україні: справи «Спілки визволення України», «Спілки української молоді», «Українського національного центру». Погром Української автокефальної православної церкви. Політика «войовничого атеїзму», «партійні чистки». Конституція УРСР 1937 р. Терор 1937–1938 рр. «Розстріляне відродження». ГУЛАГ. Громадсько-політичне життя, його бюрократизація.

Тема 13. Радикалізація національно-визвольного руху на західноукраїнських землях у 20–30-ті роки ХХ ст.

Національна політика Польщі на окупованих територіях. Анексія західноукраїнських земель. Економічна відсталість Польщі, її поділ на Польщу «А» і Польщу «Б». Осадництво. Наступ на національні права українців в Галичині та на Волині. Обмеження впливу української інтелігенції у суспільстві. Становище греко-католицької і православної церков. Пацифікація. Український визвольний рух. Основні течії у визвольному русі західних українців проти польського панування. УНДО. Українська соціалістична радикальна партія. «Просвіта». «Союз українок». «Рідна школа». Діяльність молодіжних організацій. Становище вищої освіти та науки. Український таємний університет. Кооперативний рух. Роль греко-католицької церкви в суспільно-політичному житті Західної України. Митрополит УГКЦ А. Шептицький. Піднесення і занепад комуністичного руху. Організаційні витоки українського націоналізму. Створення УВО. Є. Коновалець. Політична доктрина інтегрального націоналізму Д. Донцова. Утворення ОУН та її діяльність. Тактика «перманентної революції». Розкол в українському націоналістичному русі. А. Мельник, С. Бандера. Спроба «нормалізації» українсько-польських стосунків та її крах. Становище українців Буковини, Бессарабії та Закарпаття. Захоплення Північної Буковини та Бессарабії Румунією. Хотинське (1919) і Татарбунарське

(1924) повстання. Громадське та культурне життя краю. Українська національна партія. Активізація українського націоналістичного руху. Українські землі під владою Чехословаччини. Протиборство москвофільської, русинофільської й українофільської національних орієнтацій. Проголошення автономії Карпатської України. А. Волошин. Карпатська Січ. Проголошення державної незалежності Карпатської України. Загарбання Карпатської України Угорщиною. Становище української культури міжвоєнного періоду. Ліквідація масової неписьменності і перехід до загальної обов'язкової початкової освіти. Становище середньої і вищої школи. Наука. Особливості розвитку літератури. Ідеологізація музичного, театрального, образотворчого мистецтва. Релігійне життя в Україні. Руйнація старих традицій і звичаїв, знищення пам'ятників культури. Досягнення і втрати культурної революції. Комуністичний погром української культури. Культурно-освітній розвиток західних українців.

Тема 14. Українське питання під час Другої світової війни та післявоєнної відбудови (1939 – початок 1950-х рр.).

Українські землі на першому етапі війни (вересень 1939 – червень 1941 р.). «Українське питання» в європейській політиці напередодні Другої світової війни. Радянсько-німецький альянс. Причини, передумови, початок Другої світової війни. Пакт Ріббентропа-Молотова. Вступ Червоної армії на територію Західної України. Включення основної частини західноукраїнських земель до складу УРСР та їх «радянізація». Масові репресії проти місцевого населення. Опір утвердженню комуністичного режиму на західноукраїнських землях. Український центральний комітет. Діяльність ОУН. Встановлення нацистського окупаційного режиму та народний опір йому. Україна у планах Німеччини. Початок німецько-радянської війни, її цілі та характер. Оборонні бої літа–осені 1941 р. Причини поразки Червоної армії у початковий період війни. Розчленування України як історично-географічної та політичної цілісності, її пограбування. Злочини гітлерівців проти населення. Рух Опору. Проголошення у Львові Акту відновлення Української держави. Діяльність «похідних груп». Репресії нацистів проти ОУН. Перехід націоналістів до боротьби на два фронти. Створення та діяльність УПА. Тарас Чупринка. Армія крайова. Українська головна визвольна рада. Радянський партизанський рух у тилу нацистів. Взаємовідносини радянських партизанів з ОУН–УПА. С. Ковпак. Битва за Україну. Курська битва і початок вигнання гітлерівців з України. Чернігівсько-Прип'ятська операція. Оволодіння Донбасом. Форсування Дніпра. Наступ у напрямку Запоріжжя і Дніпропетровська. Визволення Києва. Україна на завершальному етапі війни (1944–1945 рр.). Звільнення Закарпатської України. Возз'єднання українських земель. Внесок українців у розгром нацистської Німеччини. Українське питання на Ялтинській конференції. Територіальні зміни УРСР після війни. Вхід України до складу держав засновниць ООН. Труднощі післявоєнної відбудови. Втрати України в роки війни. Голод 1946–1947 рр. «Радянізація – 2» західних областей України. Насильницька колективізація. Масові репресії та депортації населення. Ліквідація Української греко-католицької церкви. Підпільно-партизанська боротьба ОУН і УПА проти тоталітарного ладу. Примусове переселення українців у 1944–1947 рр. Операція «Вісла». Створення концентраційних таборів. Ідеологічний

наступ сталінщини на спроби культурно-національного відродження в Україні. Боротьба з інакомисленням. Постанови ЦК КП(б)У з питань літератури і мистецтва. Боротьба проти «низькопоклонства» перед Заходом. Політична ізоляція СРСР.

Початок «холодної війни». Культурне життя України в умовах війни та післявоєнної відбудови. Суперечливі тенденції в освітній сфері. Партійний контроль над наукою. Ідеологічне цькування письменників. Образотворче мистецтво та архітектура. Нападки на композиторів. Театральне мистецтво та кінематограф.

Тема 15. Україна в умовах спротиву комуністичному тоталітаризмові та його краху (середина 1950-х – 1991 р.).

Культурне відродження українського народу. Десятиліття контролюваного лібералізму. Передача Кримської області до складу УРСР. Спроби лібералізації політичного режиму. XX з'їзд КПРС. Критика культу особи Сталіна. Початок реабілітації жертв комуністичних репресій. Реформи Н. Хрущова. Зародження руху «шістдесятників», його ідеали і цінності, роль у національно-культурному житті. Початок наступу на шістдесятників. Розповсюдження «самвидаву». Нові політичні репресії. Антирелігійна кампанія. Прорахунки у зовнішній політиці. Усунення Н. Хрущова від влади. Поглиблення системної кризи тоталітарного режиму (друга половина 1960-х – середина 1980-х років). Переміни в кремлівському керівництві у жовтні 1964 р. та їх наслідки для України. «Косигінська реформа». Ідеологія «розвинутого соціалізму». Наростання кризових явищ у соціально-економічному житті. Посилення репресій проти шістдесятницького руху в Україні. «Великий погром» 1972 р. «Чистка» керівних державних і партійних кадрів республіки. Курс на прискорення «злиття націй» у СРСР. Посилення реакції в духовному житті. Спотворення історії України. Наслідки русифікації в Україні. Нова Конституція УРСР. Дисидентський рух. Розгортання правозахисного і дисидентського руху. Самостійницький, національно-культурницький, правозахисний та релігійний напрями українського дисидентства. Українська робітничо-селянська спілка. Л. Лук'яненко. Форми спротиву комуністичному тоталітаризмові. Самвидав. «Український вісник». В. Чорновіл. Демонстрації протесту. Українська гельсінська група. Боротьба з інакомисленням. Значення українського дисидентського руху. Горбачовська «перебудова» в українському контексті. Пошуки шляхів модернізації суспільства, їх необхідність. Шахтарські страйки. Чорнобильська катастрофа та її наслідки. Активізація суспільно-політичного життя в Україні. Спілка письменників України. Товариство Лева. «Меморіал». Товариство української мови ім. Т. Шевченка. Поява незалежних українських видань. Прийняття закону «Про мови в Українській РСР». «Живий ланцюг», присвячений Акту злуки УНР і ЗУНР. Святкування 500-річчя українського козацтва. Рух за легалізацію УГКЦ та УАПЦ. Формування багатопартійності. Народний рух України за перебудову, його програма та соціальна база. Партійне будівництво. Вибори до Верховної Ради УРСР та місцевих Рад. Утворення демократичного блоку. Від Декларації про державний суверенітет України до референдуму про її незалежність. Протистояння між «групою 239» та Народною радою. Декларація про державний суверенітет України. Курс національно-демократичних сил на утвердження державної незалежності. Голодування студентів у Києві. Загострення економічного становища. Посилення

соціальної напруги в суспільстві. Страйковий рух. Акт проголошення незалежності України. Заборона діяльності КПУ. Загальноукраїнський референдум 1 грудня 1991 р. Вибори Президента України. Історичне значення проголошення незалежності України.

Суперечливість культурного і духовного життя України в другій половині ХХ ст. Перехід до обов'язкової середньої освіти. Русифікація. Посилення політизації навчально-виховного процесу. Слабка практична реалізація наукових розробок. Освоєння космосу. Ідеологічний контроль у літературі та музиці. Театр і кіно. Образотворче мистецтво. Негативні тенденції в духовній сфері.

Тема 16. Становлення Української незалежної держави та особливості формування сучасної культури.

Перші здобутки і перші втрати: Президент Л. Кравчук. Міжнародне визнання Української держави. Остаточний демонтаж СРСР. Угода про співдружність Незалежних Держав. Закон «Про громадянство України». Затвердження державної символіки. Формування Збройних сил і Військово-морського флоту, Національної гвардії, Служби безпеки, митної служби. Запровадження національної грошової одиниці та інших інститутів державності. Проблеми соціально-економічного та політичного реформування українського суспільства. Труднощі національно-культурного відродження, розвитку науки, освіти, духовності. Міжнаціональні відносини і їх правове регулювання в Україні. «Декларація прав національностей України». Кримська автономія. Реформи та ілюзії: Президент Л. Кучма. Прийняття Конституції України. Грошова реформа. Наростання економічної кризи та соціальної напруженості наприкінці 90-х років. Вибірчі перегони 1998–1999 рр. «Реформи заради добробуту» прем'єр-міністра В. Ющенка. Початок економічної стабілізації. Прем'єр-міністри А. Кінах та В. Янукович. Політична криза 2000–2001 рр. «Касетний скандал». Вбивство Г. Гонгадзе. «Україна без Кучми». Парламентські вибори 2002 р. Українська помаранчева революція. Президент В. Ющенко. Початок президентської виборчої кампанії 2004 р. і українське суспільство. Фальсифікації виборів з боку влади. Українська помаранчева революція, її причини, хід, соціальна база. Ухвала Верховного Суду України про переголосування другого туру президентських виборів. Президент В. Ющенко. Діяльність урядів прем'єр-міністрів України Ю. Тимошенко та Ю. Єханурова. Парламентські вибори 2006 р. Другий прихід у владу В. Януковича. Політична криза в Україні 2007 р. Дострокові вибори до Верховної Ради 2007 р. Друге урядування Ю. Тимошенко. Світова економічна криза 2008 р. «Газова війна» Росії проти України. Від реваншу до європейського вибору. Президенти В. Янукович та П. Порошенко. Президентські вибори 2010 р. та перемога на них В. Януковича. Парламентські вибори 2012 р. Відмова від європейської інтеграції України. Революція гідності 2013–2014 рр. Силевий розгін Майдану в Києві. «Небесна Сотня». Відсторонення В. Януковича від виконання ним обов'язків Президента України. Формування і діяльність нової влади. Позачергові президентські та парламентські вибори 2014 р. Президент України П. Порошенко.

Загострення соціально-економічної кризи. Угода про асоціацію між ЄС і Україною. Заміна міліції Національною поліцією. Розгортання в Україні процесів

декомунізації, заборона діяльності Комуністичної партії. Парламентсько-урядова криза 2016 р. в Україні. Призначення нового складу Кабінету Міністрів на чолі з В.

Гройсманом. Російсько-українська війна 2014–2022 рр. Загарбання Російською Федерацією Автономної Республіки Крим та м. Севастополь. Російська агресія на сході України, її ідеологічні засади. Концепція «руського міра». Інспірування Росією проголошення т. зв. Донецької і Луганської «народних республік». Початок проведення Україною антитерористичної операції. Активізація Російською Федерацією гібридної війни проти України. Перші поразки та перемоги українських військ. Волонтерський рух. Вторгнення регулярних військ РФ в Україну. Переговори лідерів країн «нормандської четвірки». Мінські угоди. Міжнародні санкції щодо Росії. Попередні наслідки російської агресії в Україну. Основні орієнтири зовнішньої політики. Діяльність України на міжнародній арені. Концепція української зовнішньої політики. Набуття Україною без'ядерного статусу. Будапештський меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї. Участь України у миротворчих процесах ООН, у програмі «Партнерство заради миру», в діяльності Ради Європи та інших міжнародних інституцій. Українська діаспора на сучасному етапі. Нові тенденції в культурному та духовному житті України. Перебудова освітньої галузі. ЗНО. Болонський процес. Наукові дослідження. Розширення діапазону української літератури. Успіхи українського кінематографа. Утвердження плюралізму в мистецтві та культурі. Спорт. Створення єдиної української помісної православної церкви. Культура в добу постмодернізму. Глобалізація та проблеми національної ідентичності.

4. Структура навчальної дисципліни «Історія та культура України»

4.1 Денна форма навчання

Номер та назва теми	Кількість годин					
	Лекції	Практичн і заняття	СРС	ІРС	Тренінг, КПЗ	Контроль ні заходи
Змістовний модуль 1 Україна від первісного ладу до початку ХХ ст.						
Тема 1. Формування державотворчих та культурних традицій на території України (від первісної доби до VIII століття).	2		5		4	Поточне опитува ння
Тема 2. Давньоукраїнська держава Русь, її політичний, соціально-економічний і культурний розвиток (IX – перша половина XIII ст.).	2	2	5			
Тема 3. Галицько-Волинське королівство (XIII – перша половина XIV ст.)	2	2	5			
Тема 4. Україна в литовсько-польському контексті: від згасання державності до вільної козацької республіки Запорізька Січ (друга половина XIV – середина XVII ст.).	2	2	5	1		

Тема 5. Українські національно-визвольні змагання під проводом гетьмана Богдана Хмельницького (1648–1657 рр.).	2	2	5			
Тема 6. Українська держава на завершальному етапі національної революції (1657–1686 рр.).	2		5			
Тема 7. Україна в умовах підмосковської автономної державності та польського наступу (остання третина XVII – друга половина XVIII ст.).	2	2	5			
Тема 8. Нобілітет та етикетна українська культура XVI-XVIII ст.	2		5			
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. Україна у новітню добу (XX –початок XXI ст.)						
Тема 9. Суспільно-політичне та національно-культурне становище українців під владою Російської імперії наприкінці XVIII – на початку XX ст.	2		3		2	Поточне опитування
Тема 10. Національний та культурно-освітній рух на західноукраїнських землях у складі Австро-Угорщини (кінець XVIII – початок XX ст.).	2	2	3			
Тема 11. Українські національно-визвольні змагання 1914–1921 рр.	2		3	1		
Тема 12. Радянська державність та культура України в контексті тоталітарної системи СРСР (1921–1939 рр.).	2		3			
Тема 13. Радикалізація національно-визвольного руху на західноукраїнських землях у 20–30-ті роки XX ст	2		3			
Тема 14. Українське питання під час Другої світової війни та післявоєнної відбудови (1939 – початок 1950-х рр.).	2	2	3			
Тема 15. Україна в умовах спротиву комуністичному тоталітаризмові та його краху (середина 1950-х – 1991 р.). Культурне відродження українського народу.	2		3			
Тема 16. Становлення Української незалежної держави та особливості формування сучасної культури.	2		4	1		
Разом	32	14	65	3	6	

4. Структура навчальної дисципліни «Історія та культура України»

4.1 Денна форма навчання

Номер та назва теми	Кількість годин					
	Лекції	Практичні заняття	СРС	ІРС	Тренінг, КПЗ	Контрольні заходи
Змістовний модуль 1 Україна від первісного ладу до початку XX ст.						
Тема 1. Формування державотворчих та культурних традицій на території України (від первісної доби до VIII століття).	2		5			

Тема 2. Давньоукраїнська держава Русь, її політичний, соціально-економічний і культурний розвиток (IX – перша половина XIII ст.).	2	2	5		4	Поточне опитування
Тема 3. Галицько-Волинське королівство (XIII – перша половина XIV ст.)	2	2	5			
Тема 4. Україна в литовсько-польському контексті: від згасання державності до вільної козацької республіки Запорізька Січ (друга половина XIV – середина XVII ст.).	2	2	5	1		
Тема 5. Українські національно-визвольні змагання під проводом гетьмана Богдана Хмельницького (1648–1657 рр.).	2	2	5			
Тема 6. Українська держава на завершальному етапі національної революції (1657–1686 рр.).	2		5			
Тема 7. Україна в умовах підмосковської автономної державності та польського наступу (остання третина XVII – друга половина XVIII ст.).	2	2	5			
Тема 8. Нобілітет та етикетна українська культура XVI-XVIII ст.	2		5			
Змістовний модуль II. Україна у новітню добу (XX –початок XXI ст.)						
Тема 9. Суспільно-політичне та національно-культурне становище українців під владою Російської імперії наприкінці XVIII – на початку XX ст.	2		3		2	Поточне опитування
Тема 10. Національний та культурно-освітній рух на західноукраїнських землях у складі Австро-Угорщини (кінець XVIII – початок XX ст.).	2	2	3			
Тема 11. Українські національно-визвольні змагання 1914–1921 рр.	2		3	1		
Тема 12. Радянська державність та культура України в контексті тоталітарної системи СРСР (1921–1939 рр.).	2		3			
Тема 13. Радикалізація національно-визвольного руху на західноукраїнських землях у 20–30-ті роки XX ст.	2		3			
Тема 14. Українське питання під час Другої світової війни та післявоєнної відбудови (1939 – початок 1950-х рр.).	2	2	3			
Тема 15. Україна в умовах спротиву комуністичному тоталітаризмові та його краху (середина 1950-х – 1991 р.). Культурне відродження українського народу.	2		3			

Тема 16. Становлення Української незалежної держави та особливості формування сучасної культури.	2		4	1		
Разом	32	14	65	3	6	

4.2 Заочна форма навчання

Номер та назва теми	Кількість годин		
	Лекції	Практичні заняття	СРС
Змістовний модуль 1 Україна від первісного ладу до початку ХХ ст.			
Тема 1. Вступ до курсу. Становлення людської цивілізації на теренах України	1		10
Тема 2. Київська Русь і Галицько-Волинська держава	1		10
Тема 3. Українські землі у Литовсько-Польську добу			10
Тема 4. Українська національна революція (1648-1676 рр.)			10
Тема 5. Гетьманщина напр. XVII – XVIII ст.	1	2	
Тема 6. Українська культура у XV – XVIII ст.	1		5
Тема 7. Україна у складі Російської та Австрійської імперій у XIX–на поч. ХХ ст.			5
Тема 8. Нобілітет та етикетна українська культура XVI-XVIII ст.			
Змістовний модуль II. Україна у новітню добу (XX початок XXI ст.)			
Тема 9. Національно-культурне відродження України у XIX ст.			10
Тема 10. Українська національно-демократична революція (1917 – 1920 рр.)	2	2	10
Тема 11. Україна між двома світовими війнами (1921-1939 рр.)			6
Тема 12. Україна в роки II Світової війни			6
Тема 13. Повоєнна відбудова України і доба десталінізації (1945 – 1964 рр.)			6
Тема 14. Україна в роки кризи радянської влади (1965 – 1985 рр.)			6

Тема 15. Розпад Радянського союзу та відродження незалежності України	2		6
Тема 16. Історія та культура сучасної України			8
Разом	8	4	108

5. Тематика практичних занять:

Денна форма навчання

Тема: Витоки державності та культури українського народу

Мета: Виокремити основні періоди в історії України. Проаналізувати джерельну базу. З'ясувати сутність поняття «культура». Дослідити особливості етногенезу українського народу. Розглянути первісний період української історії.

Питання для обговорення:

1. Періодизація історії та культури України.
2. Джерела та історіографія.
3. Етногенез українців.
4. Сутність культури, її структура та функції.
5. Чинники формування української національної культури.
6. Розвиток людського суспільства на території України в епоху первісної доби.
7. Сутнісні ознаки первісної культури. Первісні вірування.
8. Трипільська спадщина в історії українського народу.
9. Формування перших держав та їхній культурний вплив на автохтонне населення.
10. Велика та Мала Скіфія.
11. Велике переселення народів.
12. Походження слов'ян та їхнє розселення на території України.
13. Антський племінний союз.
14. Звичаї, вірування, побут східних слов'ян.

Практичне заняття № 2

Тема: Княжа доба: історія та культура

Мета: Простежити основні тенденції формування Київської Русі та Галицько-Волинського королівства як держави українського народу. Визначити причини її занепаду. З'ясувати особливості культури Русі-України княжої доби.

Питання для обговорення:

1. Утворення Руської держави.
2. Теорії походження Київської Русі.
3. Основні етапи політичної історії Київської Русі.
4. Політика перших київських князів.
5. Реформи Володимира Великого.
6. Значення прийняття християнства на Русі.
7. Законотворча діяльність Ярослава Мудрого.
8. Політичні ідеї мислителів Київської Русі.
9. Зовнішня політика Київської Русі.

10. Русь у часи роздробленості.
11. Монголо-татарська навала на українські землі.
12. Історичне значення Київської Русі.
13. Галицько-Волинське королівство (XIII – перша половина XIV ст.).
14. Роль Данила Галицького у зміцненні української держави.
15. Культура Русі-України княжої доби (IX – перша половина XIV ст.).

Практичне заняття № 3

Тема: Україна на зламі середньовіччя та ранньомодерної доби.

Мета: Розглянути особливості литовської та польської експансії на українські землі. З'ясувати умови та стан розвитку культури. Дослідити феномен українського козацтва. Утворення та значення Запорізької Січі.

Питання для обговорення:

1. Литовсько-Руська держава.
2. Політичне становище українських земель у середині XVI ст.
3. Передумови об'єднання Великого князівства Литовського і Польського королівства. Люблінський сейм 1569 р.
4. Суспільно-політичні зміни на українських землях після Люблінської унії.
5. Становище православної церкви. Митрополит П. Могила.
6. Церковний собор в Бересті 1596 р., утворення греко-католицької церкви.
7. Умови і стан розвитку української культури.
8. Стан шкільництва. Братські школи.
9. Заснування Острозької та Києво-Могилянської академії.
10. Книгодрукування. Іван Федоров.
11. Становлення українського козацтва.
12. Утворення та значення Запорізької Січі.
13. Українське козацтво у першій чверті XVII ст. Гетьман П. Конашевич-Сагайдачний.
14. Місце козацько-селянських повстань XVI – першої половини XVII ст. у національно-визвольному русі.
15. Культура, звичаї та побут козаків.

Практичне заняття № 4

Тема: Державні та культурні традиції козацької України

Мета: Проаналізувати причини Української національної революції, її характер та рушійні сили. Охарактеризувати наслідки входження України під протекторат Московської держави. Розкрити сутність періоду Руїни, його причини та наслідки для України. З'ясувати мету, засоби й механізми політики Московії, спрямованої на ліквідацію автономного устрою України. Визначити риси розвитку української культури в другій половині XVII – XVIII ст.

Питання для обговорення: 1. Початок революції. Б. Хмельницький.

2. Розвиток національно-визвольної боротьби у 1648–1652 рр.
3. Становлення Української козацької держави – Гетьманату.
4. Військово-політична боротьба в 1653–1657 рр.
5. Договір між Україною і Московською державою (1654 р.) та його оцінка в історичній літературі.

6. Козацька Україна в період наростання громадянської війни 1657–1663 рр.
7. Боротьба за воз'єднання козацької України у 1663–1668 рр.
8. Останні період національної революції та причини її поразки.
9. Лівобережна Гетьманщина в другій половині XVII ст.
10. Українські землі наприкінці XVII – на початку XVIII ст.
11. Перша українська конституція.
12. Україна-Гетьманщина в середині – другій половині XVIII ст.
13. Запоріжжя, Слобожанщина, Правобережжя та Західна Україна в козацько-гетьманську добу.
14. Визначальні риси розвитку української культури в другій половині XVII – XVIII ст.
15. Історичний портрет українських гетьманів (на вибір).

Практичне заняття № 5

Тема: Національно-культурне відродження (кін. XVIII – поч. XX ст.)

Мета: Розглянути умови перебування українських земель у складі Австрійської та Російської імперій. З'ясувати особливості українського національно-культурного відродження кінця XVIII – поч. XX ст.

Питання для обговорення:

1. Масонство на українських землях.
  2. Утворення Кирило-Мефодіївського товариства, його програмні ідеї та діяльність.
  3. Т. Шевченко в національно-визвольному русі.
  4. Виникнення громад та їхня культурно-освітня діяльність в другій половині XIX ст.
  5. «Старогромадівці». В. Антонович.
  6. Русифікація системи державного управління, суду, школи, науки.
  7. Початок українського національного відродження на західноукраїнських землях. Перше покоління будителів.
  8. Формування української інтелігенції. «Руська трійця».
  9. Суспільна діяльність М. Шашкевича, І. Вагилевича, Я. Головацького.
  10. Альманах «Русалка Дністровая».
  11. Культурно-освітнє товариство «Просвіта».
  12. Розвиток освіти і науки наприкінці XVIII – поч. XX ст.
  13. Внесок Наукового товариства ім. Шевченка в становлення національної науки.
- Праці з історії України кінця XVIII – поч. XX ст.
14. Література кінця XVIII – поч. XX ст.
  15. Народження і поширення національного гімну «Ще не вмерла Україна».
  16. Театральне мистецтво кінця XVIII – поч. XX ст.
  17. Музично-пісенна творчість кінця XVIII – поч. XX ст.
  18. Образотворче мистецтво кінця XVIII – поч. XX ст.
  19. Будівництво й архітектура кінця XVIII – поч. XX ст.

Практичне заняття № 6

Тема: Українські національно-визвольні змагання 1917–1921 років **Мета:** Визначити передумови національного відродження України на початку ХХ ст. Проаналізувати причини і наслідки втрати української державності.

Питання для обговорення:

1. Передумови відродження національної державності в Україні на початку ХХ ст.
2. Центральна Рада та її Універсали.
3. Причини першої українсько-російської війни.
4. Крути: біль і пам'ять.
5. Історичне значення IV Універсалу УНР.
6. Гетьманська держава.
7. Діяльність Директорії УНР.
8. Західноукраїнська Народна Республіка.
9. Акт злуки УНР і ЗУНР в історії українського народу.
10. Втрата української державності: причини і наслідки.
11. Культура України поч. ХХ ст.
12. Український мистецький авангард.

Практичне заняття № 7

Тема: Україна на шляху новітньої незалежності

Мета: Проаналізувати основні проблеми України на шляху державного будівництва. Особливості формування сучасної української культури. Визначити причини, етапи українських революцій та російської агресії поч. ХХІ ст.

Питання для обговорення:

1. Утвердження національної державності.
2. Культурне відродження українського народу
3. Проблеми соціально-економічного та політичного реформування українського суспільства.
4. Від Помаранчевої революції до Революції гідності.
5. Російсько-українська війна 2014–2022 рр.
6. Діяльність України на міжнародній арені.
7. Динаміка зовнішньополітичного курсу України.
8. Вплив Української Церкви на формування цінностей сучасного суспільства.
9. Державна культурна політика.
10. Мовне питання незалежної України.
11. Українська культура в добу постмодернізму.
12. Глобалізація та проблеми національної ідентичності.

Заочна форма навчання

Практична робота №1

Тема: Витоки державності та культури українського народу

Мета: Виокремити основні періоди в історії України. Проаналізувати джерельну базу. З'ясувати сутність поняття «культура». Дослідити особливості етногенезу українського народу. Розглянути первісний період української історії.

Питання для обговорення:

1. Періодизація історії та культури України.
2. Джерела та історіографія.
3. Етногенез українців.
4. Сутність культури, її структура та функції.
5. Чинники формування української національної культури.
6. Розвиток людського суспільства на території України в епоху первісної доби.
7. Сутнісні ознаки первісної культури. Первісні вірування.
8. Трипільська спадщина в історії українського народу.
9. Формування перших держав та їхній культурний вплив на автохтонне населення.
10. Велика та Мала Скіфія.
11. Велике переселення народів.
12. Походження слов'ян та їхнє розселення на території України.
13. Антський племінний союз.
14. Звичай, вірування, побут східних слов'ян.

Тема: Княжа доба: історія та культура

Мета: Простежити основні тенденції формування Київської Русі та Галицько-Волинського королівства як держави українського народу. Визначити причини її занепаду. З'ясувати особливості культури Русі-України княжої доби.

Питання для обговорення:

1. Утворення Руської держави.
2. Теорії походження Київської Русі.
3. Основні етапи політичної історії Київської Русі.
4. Політика перших київських князів.
5. Реформи Володимира Великого.
6. Значення прийняття християнства на Русі.
7. Законотворча діяльність Ярослава Мудрого.
8. Політичні ідеї мислителів Київської Русі.
9. Зовнішня політика Київської Русі.
10. Русь у часи роздробленості.
11. Монголо-татарська навала на українські землі.
12. Історичне значення Київської Русі.
13. Галицько-Волинське королівство (XIII – перша половина XIV ст.).
14. Роль Данила Галицького у зміцненні української держави.
15. Культура Русі-України княжої доби (IX – перша половина XIV ст.).

Тема: Україна на зламі середньовіччя та ранньомодерної доби.

Мета: Розглянути особливості литовської та польської експансії на українські землі. З'ясувати умови та стан розвитку культури. Дослідити феномен українського козацтва. Утворення та значення Запорізької Січі.

Питання для обговорення:

1. Литовсько-Руська держава.
2. Політичне становище українських земель у середині XVI ст.

3. Передумови об'єднання Великого князівства Литовського і Польського королівства. Люблінський сейм 1569 р.
4. Суспільно-політичні зміни на українських землях після Люблінської унії.
5. Становище православної церкви. Митрополит П. Могила.
6. Церковний собор в Бересті 1596 р., утворення греко-католицької церкви.
7. Умови і стан розвитку української культури.
8. Стан шкільництва. Братські школи.
9. Заснування Острозької та Києво-Могилянської академій.
10. Книгодрукування. Іван Федоров.
11. Становлення українського козацтва.
12. Утворення та значення Запорізької Січі.
13. Українське козацтво у першій чверті XVII ст. Гетьман П. Конашевич-Сагайдачний.
14. Місце козацько-селянських повстань XVI – першої половини XVII ст. у національно-визвольному русі.
15. Культура, звичаї та побут козаків.

Тема: Державні та культурні традиції козацької України

Мета: Проаналізувати причини Української національної революції, її характер та рушійні сили. Охарактеризувати наслідки входження України під протекторат Московської держави. Розкрити сутність періоду Руїни, його причини та наслідки для України. З'ясувати мету, засоби й механізми політики Московії, спрямованої на ліквідацію автономного устрою України. Визначити риси розвитку української культури в другій половині XVII – XVIII ст.

Питання для обговорення:

1. Початок революції. Б. Хмельницький.
2. Розвиток національно-визвольної боротьби у 1648–1652 рр.
3. Становлення Української козацької держави – Гетьманату.
4. Військово-політична боротьба в 1653–1657 рр.
5. Договір між Україною і Московською державою (1654 р.) та його оцінка в історичній літературі.
6. Козацька Україна в період наростання громадянської війни 1657–1663 рр.
7. Боротьба за воз'єднання козацької України у 1663–1668 рр.
8. Останні період національної революції та причини її поразки.
9. Лівобережна Гетьманщина в другій половині XVII ст.
10. Українські землі наприкінці XVII – на початку XVIII ст.
11. Перша українська конституція.
12. Україна-Гетьманщина в середині – другій половині XVIII ст.
13. Запоріжжя, Слобожанщина, Правобережжя та Західна Україна в козацько-гетьманську добу.
14. Визначальні риси розвитку української культури в другій половині XVII – XVIII ст.
15. Історичний портрет українських гетьманів (на вибір).

Практичне заняття № 2

Тема: Національно-культурне відродження (кін. XVIII – поч. XX ст.)

Мета: Розглянути умови перебування українських земель у складі Австрійської та Російської імперій. З'ясувати особливості українського національно-культурного відродження кінця XVIII – поч. XX ст.

Питання для обговорення:

1. Масонство на українських землях.
  2. Утворення Кирило-Мефодіївського товариства, його програмні ідеї та діяльність.
  3. Т. Шевченко в національно-визвольному русі.
  4. Виникнення громад та їхня культурно-освітня діяльність в другій половині XIX ст.
  5. «Старогромадівці». В. Антонович.
  6. Русифікація системи державного управління, суду, школи, науки.
  7. Початок українського національного відродження на західноукраїнських землях. Перше покоління будителів.
  8. Формування української інтелігенції. «Руська трійця».
  9. Суспільна діяльність М. Шашкевича, І. Вагилевича, Я. Головацького.
  10. Альманах «Русалка Дністровая».
  11. Культурно-освітнє товариство «Просвіта».
  12. Розвиток освіти і науки наприкінці XVIII – поч. XX ст.
  13. Внесок Наукового товариства ім. Шевченка в становлення національної науки.
- Праці з історії України кінця XVIII – поч. XX ст.**
14. Література кінця XVIII – поч. XX ст.
  15. Народження і поширення національного гімну «Ще не вмерла Україна».
  16. Театральне мистецтво кінця XVIII – поч. XX ст.
  17. Музично-пісенна творчість кінця XVIII – поч. XX ст.
  18. Образотворче мистецтво кінця XVIII – поч. XX ст.
  19. Будівництво й архітектура кінця XVIII – поч. XX ст.

Тема: Українські національно-визвольні змагання 1917–1921 років

Мета: Визначити передумови національного відродження України на початку XX ст. Проаналізувати причини і наслідки втрати української державності.

Питання для обговорення:

1. Передумови відродження національної державності в Україні на початку XX ст.
2. Центральна Рада та її Універсали.
3. Причини першої українсько-російської війни.
4. Крути: біль і пам'ять.
5. Історичне значення IV Універсалу УНР.
6. Гетьманська держава.
7. Діяльність Директорії УНР.
8. Західноукраїнська Народна Республіка.
9. Акт злуки УНР і ЗУНР в історії українського народу.
10. Втрата української державності: причини і наслідки.
11. Культура України поч. XX ст.
12. Український мистецький авангард.

Тема: Україна на шляху новітньої незалежності

Мета: Проаналізувати основні проблеми України на шляху державного будівництва. Особливості формування сучасної української культури. Визначити причини, етапи українських революцій та російської агресії поч. ХХІ ст.

Питання для обговорення:

1. Утвердження національної державності.
2. Культурне відродження українського народу
3. Проблеми соціально-економічного та політичного реформування українського суспільства.
4. Від Помаранчевої революції до Революції гідності.
5. Російсько-українська війна 2014–2022 рр.
6. Діяльність України на міжнародній арені.
7. Динаміка зовнішньополітичного курсу України.
8. Вплив Української Церкви на формування цінностей сучасного суспільства.
9. Державна культурна політика.
10. Мовне питання незалежної України.
11. Українська культура в добу постмодернізму.
12. Глобалізація та проблеми національної ідентичності.

6.Комплексне практичне індивідуальне завдання0

Комплексне практичне індивідуальне завдання (КПЗ) з дисципліни «Історія та культура України» виконується самостійно кожним студентом відповідно до його варіанту. Метою КПЗ є розвиток навичок самостійної роботи, систематизація, поглиблення, узагальнення знань студента. Тема завдання спрямована на поглиблене вивчення окремої галузі історії та культури України або власного дослідження - фіксації і популяризації унікальних автентичних зразків етнічної культури населення рідного краю.

КПЗ - це завершена теоретична робота (реферат, наукова стаття, запис інформації з вуст носіїв фольклору, спогадів очевидців історичних подій тощо) Оформіть КПЗ у вигляді робочого зошита, який подається викладачеві у відповідності зі встановленим вимогами та термінами, а графік виконання контролюється перед кожним модулем. Виконання КПЗ є одним із обов'язкових складових модулів залікового кредиту з дисципліни «Історія та культура України».

7. Самостійна робота студентів.

№	тематика	Кількість годин	
		денна	заочна
1.	Племена трипільської культури на теренах України.	2	2
2.	Культура та винаходи кочових племен (кімерійців, скіфів, сарматів), що перебували на території України.	1	1
3.	Античні міста — держави на теренах України та їх вплив на культуру місцевого слов'янського населення.	1	2

4.	Правослов'яни і слов'яни. Гіпотези та теорії походження слов'ян.	1	1
5.	Антська держава на території України.	2	1
6.	Культура Київської Русі.	1	3
7.	Галицько-Волинська держава та її місце в історії українського народу.	1	3
8.	Монголо-татарська навала та її наслідки для українських земель.	1	2
9.	Заснування Запорозької Січі, козацький устрій, походи, військове мистецтво.	1	1
10.	Причини створення Реєстрового козацтва, його основні функції. Гетьман Петро Конашевич-Сагайдачний.	1	1
11.	Козацько-селянські повстання кінця 16-го століття. К.Косинського, С. Наливайка.	2	2
12.	Козацько-селянські повстання початку 17-го століття.	2	2
13.	Релігійне життя українців у 16-му — 17-му століттях. Братства і їх роль у збереженні української культури та освіти.	1	2
14.	Книгодрукування в Україні, Іван Федоров.	1	2
15.	Острозька вища школа «грецько-слов'янська академія» та її роль у розвитку української науки, освіти і культури.	1	2
16.	Києво-Могилянська колегія та її роль у розвитку науки та освіти слов'янських народів.	1	2
17.	Розвиток літератури та музичної творчості в козацьку добу: козацькі літописи, побутові та історичні вірші, історичні думи, кобзарське мистецтво.	1	1
18.	Розвиток української культури в період Гетьманщини. Козацьке бароко.	1	2
19.	Філософія Григорія Сковороди.	1	2
20.	Культурна політика російської імперії на українських землях після скасування Гетьманщини та зруйнування Запорозької Січі.	1	2
21.	Міжнародні відносини України в 1654-1657 Роках. Віленська угода та її наслідки.	1	2
22.	Боротьба гетьмана Петра Дорошенка за незалежність і територіальну цілісність України.	1	1
23.	Розвиток освіти і культури на західній Україні за часів перебування в складі Австро-Угорської імперії.	1	1
24.	Формування української літературної мови: Іван Котляревський та його послідовники.	1	2
25.	Українські народні музичні інструменти. Кобзарське мистецтво. Остап Вересай.	1	3
26.	Українська класична музика кия 13-го початку 19-го століття-Максим Березовський, Дмитро Бортнянський, Артем Ведель.	1	2
27.	Декабристський рух в Україні.	1	2

28.	Кирило-Мефодіївське товариство, його склад, програмні документи, діяльність.	2	1
29.	Революція 1848 року на західноукраїнських землях.	1	1
30.	Скасування кріпосного права в Росії, особливості селянської реформи в Україні.	1	1
31.	Адміністративні реформи 60 — 70 років 19-го століття (земська, судова, військова, шкільна).	1	1
32.	Перші українські опери Семен Гулак-Артемівський «Запорожець за Дунаєм», Анатоль Вахнянин — «Купало».	2	1
33.	Микола Лисенко — основоположник української композиторської школи.	1	1
34.	Т.Г. Шевченко і його роль в українській культурі.	2	1
35.	Українські художники-передвижники: Кость Трутковський, Микола Ге, Микола Ярошенко, Ілля Рєпін, Микола Пимоненко	1	2
36.	Українська архітектура 19 — початку 20 століття.	1	2
37.	Виникнення українського професійного театру, українська драматургія.	1	2
38.	Україна в роки I-ї світової війни.	1	2
39.	Культурно-освітня робота Українських січових стрільців.	2	2
40.	Розвиток української культури в період української революції та відродження державності. Михайло Грушевський. Володимир Винниченко.	1	2
41.	Освітньо-культурні здобутки уряду Павла Скоропадського.	2	3
42.	Розвиток української освіти, науки і культури в Радянському Союзі в 20-30 роки «українізації» і лапки «розстріляне відродження».	1	3
43.	Політична криза 2004 року «помаранчева революція».	1	3
44.	Революція гідності. Російська окупація чи АТО?	1	3
45.	Зовнішня та внутрішня політика України на сучасному етапі.	1	3
46.	Українські вчені і їх світові відкриття.	1	4
47.	Українська вдача і ментальність.	2	4
48.	Трудове виховання в українській традиції.	1	4
49.	Сонячно місячний календар українців — перехідні і постійні свята.	1	4
50.	Родинні свята (родини, христини, пострижини).	2	4
51.	Сватання, оглядини, заручини — традиційні звичаї, обряди, символи і атрибути. Весільні звичаї та обряди українців.	2	3
52.	Прадавні українські вірування, основні язичницькі божества.	2	2

Разом	65	108
--------------	-----------	------------

8. Тренінг з дисципліни «Історія та культура України»

(для студентів денної форми навчання)

Порядок проведення тренінгу

Вступна частина проводиться з метою ознайомлення студентів з темою тренінгового заняття.

Організаційна частина полягає у створенні робочого настрою у колективі студентів, визначенні правил у вигляді таблиць, бланків документів.

Практична частина реалізується шляхом виконання завдань у групах студентів у кількості 3–5 осіб з певних проблемних питань теми тренінгового заняття.

Підведення підсумків. Обговорюють результати виконаних завдань у групах. Обмін думками з питань, які виносили на тренінгові заняття.

Тематика тренінгу:

Тема: Українська етнічна культура і бізнес.

* Інтелектуальна гра на тему: «Збереження історичної пам'яті».

* Інноваційна гра на тему: «Шляхи розвитку української культури».

Мета: привернути увагу студентів до краси і багатства української народної культури, розглянути можливості пропаганди українських технічних цінностей і національної культури при допомозі бізнесу, поміркувати висунути пропозиції щодо наповнення ринку товарами і послугами з яскравим і привабливим національним колоритом.

9. Методи навчання

У навчальному процесі застосовуються: лекції, практичні та індивідуальні заняття, консультації, самостійна робота, робота у групах, метод опитування, тестування, реферування, виконання КПЗ.

10. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання.

У процесі вивчення дисципліни «Історія та культура України» використовуються наступні засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

- поточне опитування, тестування;
- презентації результатів виконаних завдань;
- оцінювання результатів модульної контрольної роботи;
- оцінювання комплексного практичного індивідуального завдання;
- оцінювання результатів самостійної роботи студентів;
- інші види індивідуальних і групових завдань;
- екзамен.

11. Політика оцінювання

Політика щодо дедлайнів і перескладання. Для виконання індивідуальних завдань і проведення контрольних заходів встановлюються конкретні терміни. Перескладання модулів відбувається з дозволу дирекції факультету за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

Політика щодо академічної доброчесності: Використання друкованих і електронних джерел інформації під час контрольних заходів та екзаменів заборонено.

Політика щодо відвідування. Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання. За об'єктивних причин (наприклад, карантин, воєнний стан, хвороба, закордонне стажування) навчання може відбуватись в онлайн формі за погодженням із керівником курсу з дозволу дирекції факультету.

12. Критерії, форми поточного та підсумкового контролю

Політика щодо дедлайнів і перескладання. Для виконання індивідуальних завдань і проведення контрольних заходів встановлюються конкретні терміни. Перескладання модулів відбувається з дозволу дирекції факультету за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

Політика щодо академічної доброчесності: Використання друкованих і електронних джерел інформації під час контрольних заходів та екзаменів заборонено.

Політика щодо відвідування. Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання. За об'єктивних причин (наприклад, карантин, воєнний стан, хвороба, закордонне стажування) навчання може відбуватись в онлайн формі

Заліковий модуль 1 (Змістовний модуль)	Заліковий модуль 2 (ректорська контрольна робота)	Заліковий модуль 3 (підсумкова оцінка за КПЗ, враховуючи поточне опитування)	Заліковий модуль 4 іспит	Разом
20%	20%	20%	40%	100%
1. Усне опитування під час заняття (4 теми по 5 балів макс 20 балів). 2. Письмова робота макс 80 балів	1. Усне опитування під час заняття (5 тем по 2 бали макс 10 балів). 2. Тестові завдання (20 тестів по 3 бали за тест макс. 60 балів). 3. Завдання 1 макс. 30 балів)	1. Написання та захист КПЗ макс 80 балів. 2. Виконання завдань під час тренінгу макс 20 балів	Тестові завдання (20 тестів по 2 бали за тест – макс. 40 балів). Завдання 1 макс. 30 балів) Завдання 2 макс. 30 балів)	

Шкала оцінювання

За шкалою Університету	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90 – 100	відмінно	A (відмінно)
85 – 89	добре	B (дуже добре)
75 – 84		C (добре)
65 – 74	задовільно	D (задовільно)
60 – 64		E (достатньо)
35 – 59	незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1 – 34		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

13.Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

№	Найменування	Номер теми
1.	Мультимедійний проектор	1-15
2.	Проекційний екран	1-15
3.	Комунікаційне програмне забезпечення (Internet Explorer, Opera, Google Chrome)	1-15
4.	Наявність доступу до мережі Інтернет	1-15
5.	Комунікаційне програмне забезпечення (Zoom) для проведення занять у режимі он-лайн (за необхідності)	1-15
6.	Комунікаційна навчальна платформа (Moodle) для організації дистанційного навчання (за необхідності)	1-15
7.	Програмне забезпечення: ОС Windows	1-15
8.	Інструменти Microsoft Office (Word; PowerPoint)	1-15

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Апанович О.В. Гетьмани України та кошові Запорозької Січі. К.: ЦУЛ, 2019.288с.
2. Аркас М. М. Історія України-Русі. К.: ЦУЛ, 2019. 391 с.
3. Белебега І. О. Національна Україна. 2-е вид. К. : ЦУЛ, 2019. 383 с.
4. Білик Н., Угрин А. Іоанн Георгій Пінзель у соціокультурному просторі України. Історія науки і біографістика. Серія: Сільськогосподарські, історичні науки. 2021. № 4. С. 43–55.

5. Борисова О. Історія української державності: підручн.: у 2-х т. Т. 1: Давні часи. Середньовіччя. Нова доба. / О. Борисова, А. Климов. К.: Кондор, 2018. 344 с
6. Борисова О. Історія української державності : підручн.: у 2-х т. Т. 2 : 1917– 2017 рр. / О. Борисова, А. Климов. К. : Кондор, 2018. 464 с.
7. Грицак Я. Нарис історії України : Формування модерної нації ХІХ–ХХ століття. К. : Генеза, 2019. 656 с.
8. Денисюк Ж. З. Масова культура і національно-культурна ідентичність в добу глобалізації: моногр. 2-е вид. К. : Вид-во Олег Філюк, 2021. 224 с.
9. Енциклопедія історії України: Україна – Українці: Кн. 1 / відп. ред. В. Смолій. К.: Наукова думка, 2018. 608 с.
10. Енциклопедія історії України: Україна – Українці: Кн. 2 / відп. ред. В. Смолій. К.: Наукова думка, 2019. 1112 с.
11. Історія та культура України: навч.-метод. посіб. / за ред. В. Бліхара. Львів : ПП «Арал», 2018. 480 с.
12. Історія України : підручн. / В. Качкан, В. Левандовський, О. Величко. Київ: Медицина, 2018. 360 с.

13. Історія української культури (від стародавніх часів до ХІХ ст.) : ілюстрована хрестоматія. У 3-х частинах / за заг. ред. Ю. Сабадаш. Ч. 1. Київ : Видавництво Ліра- К, 2020. 320 с.
14. Історія української культури : курс лекцій / укл.: Ю. Сабадаш, Ю. Нікольченко, Л. Дабло. Київ : Видавництво Ліра-К, 2020. 168 с.
15. Історія української культури : навч. посіб. / за ред. О. Павлової. К. : ЦУЛ, 2020. 344 с.
16. Історія української культури : підручн. / В. Качкан, О. Величко, Н. Божко та ін. 4-е вид. Київ : Медицина, 2021. 368 с.
17. Кислюк К. В. Українська культура І чверті ХХІ ст.: повороти модернізаційних перетворень : моногр. 2-е вид. К. : Кондор, 2018. 196 с.
18. Конституція України: подарункове видання / упоряд.: Л. І. Бірюк, Н. І. Адамчик, Є. Г. Кудлай [та ін.]. Київ: ВАІТЕ, 2021. 324 с.
19. Курочкін О. В. Святково-обрядова культура. К. : Ліра-К, 2018. 298 с.
20. Лазарович М. В. «Душу й тіло ми положим за нашу свободу»: Україна в боротьбі проти збройної агресії Російської Федерації (2014–2018 роки): моногр. Ічня : ПП «Формат», 2018. 340 с.
21. Лазарович М. В. Ілюстрована історія України: короткий курс лекцій. 4-е вид., виправл. і доп. Тернопіль : Джура, 2018. 616 с.
22. Лазарович М. В. Національні меншини в контексті державної етнополітики доби ЗУН. Галичина, 2019. Ч. 32. С. 48-54.
23. Лазарович М. В. Українські січові стрільці у боротьбі за волю України : моногр. Ічня : ПП «Формат», 2018. 766 с.
24. Львівський музей історії релігії. URL: <http://www.museum.Lviv.ua>
25. Методичні вказівки для підсумкового контролю знань з курсу «Історія та культура України» / укладач : Н. І. Білик. Тернопіль : ЗУНУ, 2020. 24 с.

26. Наулко В. І. Культура і побут населення України : навч. посіб. 2-е вид. К. : ЦУЛ, 2019. 286 с.
27. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
28. Національний музей українського народного декоративного мистецтва (м. Київ). URL: <http://www.mundm.kiev.ua/>
29. Олійник М. Історія України : навч. посіб. / М. Олійник, І. Ткачук. 3-є вид., доповн. Львів: Новий Світ - 2000, 2019. 264 с.
30. Русавська В. А. Гостинність в українській традиційній культурі : навч. посіб. К. : Ліра-К, 2019. 280 с.
31. Ткач М. М. Українська звичаєва культура: моногр. К.: Ліра-К, 2018. 592 с.
32. Alkov V. History and culture of Ukraine. 2d ed. Львів: Новий Світ-2000, 2021. 205с.
33. Lazarovych M. «We will give our souls and bodies for our freedom»: Ukraine in the struggle against the armed aggression of the Russian Federation (2014–2020): monogr. Kyiv : PE AVIAZ, 2020. 452 p.
34. Palii O. A history of Ukraine. A short course. К : A-ba-ba-ha-la-ma-ha, 2021. 240 p.